

Дидактичні розробки для інтегрованих уроків «Мистецтва», 5 клас

Урок № 6. Золоті руки майстрів. Народна іграшка

Практичне завдання: створення колективної композиції «Сорочинський ярмарок»

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

соціальні компетентності: продуктивно співпрацювати з партнерами в групі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з однокласниками;

міжпредметна естетична компетентність: духовно-моральні основи життя людини, особливості національної і загальнолюдської культури в побутовій та культурній сфері;

предметних компетентностей: ознайомити учнів із народними традиціями українців, різновидами народних іграшок; поглибити знання учнів про об'ємне ліплення, пластичну виразність; розвивати вміння створювати об'ємні образи, зокрема відтворювати характер кожного персонажу ярмаркової композиції. Виховувати інтерес та шану до національних традицій, до українського декоративно-вжиткового мистецтва.

Тип уроку: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: колективна робота.

Техніка виконання: об'ємне ліплення.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків мультфільму «Як жінки чоловіків продавали», тематичні ілюстрації.
3. Схеми поетапного створення композиції «Сорочинський ярмарок»
4. Кольоровий пластилін або скульптурна маса, стеки, підкладні дощечки.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, історія, література, народознавство.

Музичний ряд: дует «Два кольори» «Ярмарок Сорочинський», звуки природи.

Хід уроку

1. Організаційний момент

Перевірка наявності обладнання, правильної підготовки до роботи.

2. Мотивація художньо-трудової діяльності

- Кого ми називаємо народними майстрами?

- Що вони створюють?
- Де ми можемо побачити вироби народних майстрів?
- Що ми називаємо ярмарком?
- Які ви знаєте найвідоміші ярмарки?

3. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку

Сьогодні нас чекає подорож до Сорочинців, в майстерні художників-умільців і ми навчимося працювати колективно над об'ємною композицією «Сорочинський ярмарок».

4. Актуалізація опорних знань

Перегляд відео «Сорочинський ярмарок».

Історична довідка:

З давніх-давен на нашій землі збиралися великі торги – ярмарки. Гончарі й ложкарі, ткалі й вишивальниці, бондарі й столярі, стельмахи й кошикарі, кушніри й лимарі, соленики й дьогтярі, бублейниці й кравці продавали на ярмарках свої вироби. Валками стояли на торжищах чумацькі мажі з сіллю та рибою. Кожний купував те, що не міг зробити сам.

Павло Алепський, вражений великим розмахом торгівлі в Україні в період визвольної війни 1648-1654 рр., згадує базари в Золотоноші, Черкасах, Прилуках писав: "У країні козаків ярмарки бувають безперервно з початку і до кінця року. В кожне свято відбувається ярмарок в тому чи іншому місті, як це було запроваджено за часів панування ляхів ". Десятки населених пунктів називає він "торговими містами".

Ось М.В. Гоголь описує, як люди з усіх кінців їдуть на ярмарок десь на початку ХІХ ст.: *«Такою розкішню блищав один із днів спекотного серпня тисяча вісімсот. Так, літ тридцять буде назад тому, коли дорога, верст за десять до містечка Сорочинців кипіла народом, який поспішав з усіх навколишніх і далеких хуторів на ярмарок. З ранку ще тягнулися незмінною низкою чумаки з сіллю і рибою. Гори горицьких, закутаних у сіно, повільно рухалися, здається, нудьгуючи своїм ув'язненням і темрявою, місцями тільки якась розписана яскраво миска або макітра хвалькувато висловлювалася із високо накопиченого на возі тину і привертала розчулені погляди поклонників розкоші. Багато перехожих поглядали із заздрістю на гончара, який повільними кроками йшов за своїм товаром, турботливо обкутуючи глиняних своїх фронтів і кокеток ненависним для них сіном.*

Одиноко в стороні тягнувся на стомлених волах віз, навалений мішками, прядивом, полотном і різною домашньою поклажею, за яким брів, у чистій полотняній сорочці і забруднених полотняних шароварах, його господар...».

5. Вивчення нового матеріалу

Віртуальна подорож до Сорочинців

Культура іграшки — важливий елемент загальної культури нації. Народну іграшку в усі часи створювали турботливі руки майстрів, вона завжди була не тільки предметом гри, а й оберегом для дитини. Ще в прадавні часи

мисливці не тільки малювали на стінах печер сюжети майбутнього полювання, а й розігрували сцени з нього з виліпленими з глини фігурками людей та тварин. ці фігурки й стали першими ляльками людства. Були часи, коли лялька рятувала життя людини, замінивши її в обрядах жертвопринесення різним богам. У кожній такої ляльки було своє ім'я — Морена, Купало, Ярило і т. ін. Ляльок робили з підручних матеріалів — із соломи, глини, дерева, очерету, з початків кукурудзи, гілля дерев, тканини. Ще в Давньому Єгипті були ляльки, виготовлені з дерева та тканини. із Давнього Китаю до нас дійшли глиняні ляльки, а в античну епоху створювали ляльок-маріонеток зі слонової кістки. Лялька Афін була досить примітивною і вирізаною з деревини. але йшов час, і з розвитком цивілізації розвивалося й виробництво ляльок.

Витворами народних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва здавна були іграшки. Їх виготовляли з природних матеріалів — горіхів, моху, трави, качанів капусти, кукурудзи, навіть із тіста або сиру. Найчастіше застосовували дерево і глину. Кожен край багатий на свої іграшкові традиції. На Полтавщині набули поширення керамічні іграшки, на Гуцульщині — дерев'яні, на Поліссі — солом'яні, а в Карпатах — навіть незвичайні їстівні «коники» та «баранці», зроблені з сиру (перегляд слайдів).

Іграшки довго сприймалися як обереги. Так, баран означав щастя, ведмідь — багатство, собака та кінь — охорону та допомогу, а лев утілював силу й могутність. Вони часто «оживали», ставали героями народних казок, обрядів, ігор і забав, що супроводжувалися піснями й танцями.

Ляльок-берегинь виконували з тканини. цікавим є те, що таким лялькам не зображували облич. це пов'язано з тим, що лялька в минулому виконувала роль обрядового, навіть магічного предмета. Така «безлика лялька» була оберегом. Відсутність обличчя була ознакою того, що лялька — нежива, тому не доступна для вселення злих духів. Зараз у Києві існує Музей іграшки, де можна подивитися на іграшки, навіть потримати їх у руках та дізнатися про історію кожної з них.

— Хто створює глиняні іграшки? (*Гончарі*)

По всій нашій Україні живуть такі люди. Це гончарі-умільці. В їхніх руках відбуваються цікаві перетворення глини на вироби, з якими ми сьогодні й познайомимось.

Перегляд керамічних іграшок.

- З чого зроблені іграшки?

Різноманітний і гарний природний матеріал — дерево, глина, метал. Але краса його відкривається не всім людям, а лише чуйним і уважним, в руках яких він *розмовляє мовою краси*.

- А чи однакові іграшки за розміром?
- Давайте уважно подивимось на іграшки й спробуємо визначити, що в них спільного, а що відрізняє одне від одного.

У багатьох народів світу популярними є дитячі іграшкові музичні інструменти: сопілочки, тріскачки, бубонці, дзвоники, дерев'яні ложки. Побувають іграшки-тваринки, що грають на барабанчиках чи тарілочках.

Відомі своєю красою та вигадливістю німецькі й австрійські музичні скриньки з ляльками, що відтворюють популярні мелодії. В Україні найпоширенішою серед музичних іграшок є глиняний свистунець. Його зазвичай виготовляють в образі диво-птаха, який співає подібно соловейку.

- Кого ми називаємо учасниками ярмарку?
- Чим вони займаються на ярмарку?
- Чи можемо ми здогадатися який характер мають персонажі ярмарку? (перегляд слайдів).

6. Практична робота

Пояснення послідовності виконання роботи. Уявимо, що знаходимося в майстерні народних умільців і приготуємося до ярмарку. Кожен намагатиметься зробити свою іграшку найкращою, привабливою, святковою, але не забуваємо що робота в нас колективна, тому ви повинні продумати якого персонажа ви будете ліпити, який в нього буде характер, що він буде продавати, або чим буде займатися на ярмарку.

1. Учні класу об'єднуються в групи.
2. Планування в групі сюжетної композиції.
3. Кожна група учнів визначає ліплення персонажів ярмарку.
4. Всі персонажі повинні бути підпорядковані між собою за розмірами.
5. Зверніть увагу на те, що глиняні іграшки пластичні, без гострих країв, мають здебільшого прості, узагальнені форми і передають лише основні, найтипівіші риси тварин, персонажів.
6. Загальна вимога до іграшки — узгодженість усіх її елементів, відповідність декору й форми. Зовнішнє оформлення має відповідати формі, підкреслювати її.
7. Робота з підручником (ст. 64-65) та наочна демонстрація вчителем виготовлення зразка іграшки.

Загадаймо правила безпеки під час ліплення:

- Як необхідно організувати робоче місце для ліплення?
- Як користуватися стеком?
- Чому важливо після роботи пластиліном гарно вимити руки?

Самостійна художньо-творча діяльність учнів

Технологічна картка поетапності виконання практичного завдання

7. Підсумок уроку

Отже, можемо зробити висновок: сучасне декоративно-прикладне (декоративно-ужиткове) мистецтво України — яскравий приклад взаємозв'язку народного та професійного мистецтва.

1. Створення з групових робіт великої колективної роботи.
2. Відмічення досягнень і недоліків.
3. Прибирання робочого місця.
4. Особиста гігієна (*миття рук*).

Урок № 19. У царстві Мельпомени. Театральна афіша повідомляє

Практичне завдання: виконання композиції «Створення афіші для театру юного глядача».

Мета уроку: формування **ключових компетентностей:**

загальнокультурна компетентність: духовно-моральні основи життя людини, інтерес до вивчення театральної спадщини;

міжпредметних естетичних компетентностей: давати естетичну оцінку власному виробу та роботам однокласників, висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних компетентностей: поглибити знання учнів про загальні поняття «афіша», «контраст», «кольорова гама» як особливий вид графічного мистецтва; вчити виконувати афішу; визначати художні виражальні засоби плакатної графіки. Розвивати в учнів спостережливість, уяву, вміння виділяти головне, відчуття рівноваги на площині при створенні афіші.

Тип заняття: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, бліц-опитування, асоціативний куш, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз, гра «озвуч картину».

Форма організації: практичне завдання - індивідуальна робота, робота в парах – підведення підсумків уроку.

Техніка виконання: гуаш, акварель.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків театральних вистав, тематичні ілюстрації.
3. Схеми поетапного створення композиції «Театральна афіша».

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, театральне мистецтво.

Хід уроку

1. Організаційний момент

2. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку.

Тема сьогоднішнього уроку: «У царстві Мельпомени. Театральна афіша повідомляє».

Практичною роботою буде виконання композиції афіші для театру юного глядача. Сьогодні на нас чекає подорож до театру.

3. Актуалізація опорних знань

Асоціативний куш «Афіша»

Діти складають зі своїх тверджень, що ж таке афіша:

- Афіша – оголошення про виставу, концерт, лекцію;
- Афіша – графічна реклама, яка друкується на папері;
- Афіша – розклеюються на вулицях міста;

Мистецька скарбничка

Афіша (з франц. — оголошення, прибите до стіни) — вид реклами, оголошення про театральну та циркову виставу або концерт.

Які переваги має афіша?

- Інформування жителів міста про подію.
- Велика кількість людей можуть ознайомитися з інформацією в різних куточках міста.

4. Вивчення нового матеріалу

З чого починається театр? З афіші! Адже саме за допомогою афіші — театрального плаката — ми можемо отримати основну інформацію про виставу задовго до її початку.

У ній повідомляється:

- назва вистави;
- назва і адреса театру;
- дата та час вистави;
- зображення головних виконавців.

Афіша, програмка і буклет, які зазвичай гарно ілюстровані, — це своєрідні друковані путівники по театру.

Давайте порівняємо афішу та обкладинку книги, які спільні та відмінні риси ви знайдете.

- На афіші вказано назву, менша кольорова гама, використовуються символи: маски, обличчя героїв, предмети.
- На обкладинці вказується автор книги, назва твору та малюнок до твору, використовується різнокольорова яскрава гама.

Які види афіш вам зустрічалися?

- театральні;
- циркові,
- музикальні;
- кінофільмів;
- афіші, які повідомляють про виступ відомих людей.

Афіша, як різновид мистецтва плаката, покликана привертати увагу глядача з великої відстані. Саме тому вона має бути зрозумілою з першого погляду.

Які прийоми допоможуть художникові швидко і доступно донести інформацію до глядача?

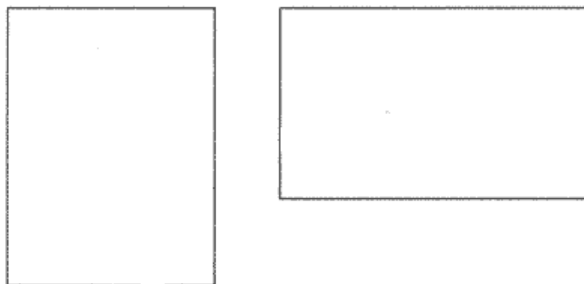
Головним засобом виразності в афіші є композиція. Вона має бути чіткою, лаконічною, виразною. Для цього художник узагальнює, тобто спрощує зображувані образи, відмовляючись від дрібних другорядних деталей. Кольорова гама має посилювати виразність афіші. Тому художник уникає використання великої кількості барв та нюансних кольорових сполучень. Текст повинен бути стислим і гармонійно поєднуватися із зображенням, шрифт — відповідати змісту і легко читатися. Великі розміри афіші допомагають швидко й легко прочитати зміст і отримати потрібну інформацію.

Як будь-який твір друкованої графіки, афіші створюються художниками, а тиражуються у друкарні.

5. Практична робота

Послідовність виконання афіші:

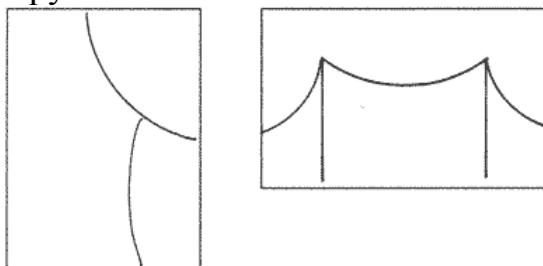
1. Розташування аркушу.

2. Подумайте, якого кольору буде афіша. Якщо фон світлий – затонуйте його. Дайте висохнути фарбі.

3.

4. Наносимо атрибути театру.

5. Наносимо назву вистави.

6. Наносимо символіку театру.

7. Вказуємо дату та час вистави.
8. Виконуємо роботу в кольорі.

А зараз діти, ви виконаєте кожен свою афішу до обраної вистави. В кінці уроку ми оберемо найкращу за такими критеріями:

- найцікавіша;
- найохайніша робота;
- з гарними надписами.

Самостійна художньо-творча діяльність учнів

6. Підведення підсумків уроку (3 хв.)

Аналіз і оцінка результатів художньо-творчої діяльності.

Експрес-перегляд дитячих робіт.

Бліц-опитування:

1. Яка роль афіші в популяризації мистецтва театру, музики, кіно?
2. Назвіть особливості афіші. Як вона допомагає шанувальникам театру?
3. Які елементи композиції афіші привертають увагу на поданих зразках?

Робота в парах. Гра «Озвуч картину». Уявіть себе одним із персонажів картин, поданих на ілюстраціях (див. підручник: ст. 150).

Придумайте уявні діалоги: Арлекіно з П'єро або Коломбіною.

7. Домашнє завдання(1 хв.)

Мистецький проект. Самостійно дослідіть репертуар дитячих театрів.

Підготувати акварельний папір, фарби, пензлі.

Урок № 30. Мистецький дивосвіт. Кіно і цирк Сходу

Практичне завдання: створення ескізу ширми для китайського театру.

Мета: формування ключових компетентностей:

загальнокультурних: духовно-моральні основи життя людини, інтерес до вивчення світової театральної спадщини;

міжпредметних естетичних компетентностей: висловлювати ставлення до переглянутих зразків творів мистецтва;

предметних мистецьких компетентностей: поглибити знання учнів про загальні поняття «ширма», «жанри китайського живопису», «аніме»; вчити виконувати ескіз ширми; визначати загальний колорит вираження стану природи. Розвивати в учнів спостережливість, уяву, вміння працювати в парах.

Тип заняття: комбінований.

Методи і прийоми, використовувані вчителем на уроці: коментар, бесіда, демонстрування наочності, організація сприймання, пізнавальної та образотворчої діяльності учнів, активізація творчого потенціалу дітей, індивідуальне консультування, порівняльний аналіз.

Форма організації: практичне завдання – робота в парах.

Техніка виконання: кольорові олівці, фломастери.

Оснащення уроку:

1. Інформаційні засоби навчання.
2. Відеодобірки уривків світових театральних вистав, тематичні ілюстрації.
3. Схеми поетапного створення композиції ширми для китайської опери.

Види предметів, що інтегруються на уроці: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, література, театральне мистецтво, кіномистецтво.

Хід уроку

1. Організаційний момент (1 хв.)

2. Повідомлення теми і мети уроку, оголошення цілей уроку. (2 хв.)

Практичною роботою буде створення ескізу ширми для китайського театру.

Сьогодні на нас чекає подорож до театрів світу.

3. Актуалізація опорних знань (2 хв.)

«Поєднай відповідне»

На дошці 3 таблички з назвами країн: Китай, Індія, Японія. Учням пропонується, під час перегляду відеоуривків обрати, якій країні належить певний вид мистецтва.

Матеріали для перегляду:

1. Фрагмент з індійських кінофільмів «Зіта і Гіта» (танці головної героїні).

2. Поєднані уривки з різних аніме: «Мой сосед Тоторо», «Унесенная призраками», «Кошачья благодарность», «Навсикая из долины ветров», «Ведьмина служба доставки», «Ходячий замок», «Принцесса Мононоке». Музика-Immediate Music «Book Of Memories»;

3. Уривок з виступу Акробатичного балету із Шанхая (унікальне шоу «Лебедине озеро» за музикою Чайковського).

А тепер ми дізнаємось цікаву інформацію про ці види мистецтва.

«Інформаційний калейдоскоп»

Блок 1. Індійське кіно.

Давні театральні традиції набули нового звучання в акторській грі та музичному оформленні сучасного індійського кіно. Індійське кіно, яке ще називають Болівуд, досить своєрідне. Сюжети фільмів побудовані на простих життєвих історіях, де переплітаються любов і ненависть, доброта і злочини. Самобутньою ознакою індійських кінофільмів залишається, з одного боку, насиченість традиційним і співом і національними танцями, з іншого — їх поєднання із сучасними музичними інтонаціями і ритмами. Через те, мабуть, кожний індійський фільм можна віднести до жанру мюзиклу.

Блок 2. Японське аніме.

У Японії набуло популярності мистецтво мультиплікації, яке отримало назву аніме. Телевізійні мультсеріали створюються для дітей, підлітків і дорослих. Джерелом змісту найчастіше виступають неймовірно популярні в Японії комікси мата.

Навіть у школі дітей навчають їх малювати. Манга складає приблизно четверту частин у всієї друкованої продукції країни! Вони випускаються у вигляді щотижневих або щомісячних журналів або спеціальних видань.

Популярна серія коміксів і аніме «Наруто»

Аніме відрізняється графічним стилем — характерною прорисовкою персонажів. Значну увагу художники аніматори приділяють очам — зазвичай великим і виразним. Інші деталі обличчя часто зображуються умовно, наприклад, кількома хвилястими лініями.

Рубрика «Для допитливих».

Світовим визнанням аніме стала нагорода фільму режисера Хаяо Міядзакі «Забрані привидами». Це єдиний анімаційний фільм, який отримав «Золотого ведмедя» Берлінського кінофестивалю, як «Кращий фільм», а не «Кращий мультфільм».

По очах можна зрозуміти характер, що буквально «написаний» на обличчі. Позитивні, веселі, доброзичливі герої часто зображуються з великими, блискучими очима; похмурі — зі звуженими; очі хитрих персонажів схожі на очі лисиці; негативних — на очі хижого птаха.

Музика в аніме складається з пісень, тем для заставки на початку і в кінці фільму, звукових ефектів. Створенням музики і виконанням пісень для аніме займаються найталановитіші композитори, співаки, поп-зірки, відомі музичні групи, адже саме музичний супровід здатен створити потрібний настрій, а нерідко й визначити успіх фільму. Тому музична композиція стає своєрідною «візитівкою» серіалу.

Блок 3. Китайський акробатичний цирк та театр.

Із давніх-давен у східних країнах високо цінується циркове мистецтво. Китайський акробатичний цирк «Райське шоу з Піднебесної» вважається

найдревнішою цирковою трупю у світі. Сьогодні він складається зі 100 артистів-акробатів, більшість із яких — уславлені спортсмени, удостоєні численних нагород і призів за свою майстерність. У репертуарі цирку багато цікавих трюків, але навіть з-поміж них унікальним є жонгливання зонтиками.

Такий суто китайський трюк не може повторити ніхто інший, адже це мистецтво шліфувалося тисячоліттями, а його секрети передавалися від покоління до покоління лише представникам циркових акробатичних династій. На відміну від європейських циркових родин, у циркових школах Китаю дітей починають навчати з трирічного віку. Тому не дивно, що китайські акробати славляться своєю дивовижною гнучкістю, жонглери —спритністю, а гімнасти примудряються виконати за допомогою своїх тіл навіть різні ієрогліфи.

Ви можете уявити цей класичний балет... у цирку?

Таку оригінальну циркову фантазію вдалося здійснити китайським артистам. Акробатичний балет із Шанхая підготував унікальне шоу «Лебедине озеро» за музикою Чайковського. У виставі все вражає незвичністю. Все, що роблять артисти, нагадує польоти уві сні і наяву. Вони змушують глядачів спостерігати за неймовірними трюками, затамувавши подих. Китайські танцюристи виходять за межі можливостей людини, змінюючи наш і уявлення про класичний балет і про синтез мистецтв. Адже незрозуміло, де закінчується балет і починається віртуозна акробатика.

4. Вивчення нового матеріал

Ще однією особливістю Китаю та Японії є використання в інтер'єрі ширми.

Словничок термінів.

- **Ширма** - (від нім.*Schirm*захист, відгородка) елемент інтер'єру, пристосування, різновид меблів для створення напівізольованого простору.
- **Ширма** - екран, за яким ховаються актори в ляльковому театрі.
- **Японська ширма** - різновид японських меблів, що увібрав функції меблів і мобільного стінопису. Сюжети японських ширм - давнє джерело натхнення художників і поетів: перші створюють на них картини, другі – вірші для ширм.

Перегляд зразків ширм.

- З скількох частин складаються ширми?
- Які елементи композицій є спільними?
- Який колорит ширм?

Мистецька скарбничка.

Художники традиційного китайського живопису давно звернулись до зображень тварин, комах і птахів. Вони знайдені ще на черепках старовинної кераміки під час археологічних розкопок. Згодом в мистецтві сформувався окремий жанр «Птахи і квіти», котрий поєднав зображення птахів і рослин, рослин і комах тощо.

Появу жанру датують десятиим століттям нашої ери. Китай того часу - конгломерат подрібнених державних утворень. Верхню і середню ділянки річки Янцзи контролювали держави Рання Шу та Пізня Шу. В краю зелених схилів і мешкав художник Хуан Цюань, дати життя якого не зберегли. Саме його вважають засновником жанру «Птахи і квіти». За переказами, на подвір'я царя Гуначжена привезли в подарунок шість журавлів. Птахи так сподобались царю, що він наказав художникові намалювати їх на стіні. Митець настільки добре відтворив птахів у стінопису, що відтоді зала отримала назву «Шести журавлів». Зрозуміло, що майстерно відтворити тварин художникові допомогли давні спостереження за птахами і тваринами та висока обдарованість. Виконав він і інші замови володаря, одна з яких (теж стінопис) отримала назву «Птахи і квіти в чотири пори року». Унікальний характер мала і збережена пам'ятка початкового періоду жанру «Птахи і квіти», відома під назвою «Рідкісні птахи», хоча там подані не тільки птахи. На невеликому шматочку шовку художник водяними фарбами розмістив зображення двадцяти чотирьох (24) птахів, комах і плазунів. Картина, створена художником, що пізніше потрапила до збірок музею Гугун в Пекіні, не мала яскраво відтвореного сюжету. Її зміст частково пояснив напис, що свідчив про призначення картини. Остання мала бути учбовим посібником для сина, котрого батько готував для фаху художника.

Жанр «Птахи і квіти» не зник і за століття. Він мав численних прихильників, навіть коли зникли держави Рання Шу та Пізня Шу і дожив до 21 століття. Сини Хуан Цюаня — Хуан Цзюйцай та Хуан Цзюйбао успадкували фах батька и також працювали в жанрі «Птахи і квіти». Разом із батьком їх вважають першими художниками цього жанру.

Найбільш відомими стародавніми китайськими художниками жанру «Птахи і квіти» були Хань Хуан, Му-Ци, Хуан Цюань (900–965), Сюй Сі, Чжао Чжан, Сюй Вэй и Чень Чунь.

Складна ієрархія свідомості доби середньовіччя привнесла в зображення тварин і рослин власні корективи. Виникає уява про подвійний-портрійний зміст зображеного на картині. Частка рослин і тварин переводиться в «шляхетні» зображення попри інші. Так, до «чотирьох шляхетних квітів» китайці віднесли —

- орхідею
- хризантему
- бамбук
- дику сливу мейхуа.

Відповідно до цієї ієрархії працюють і митці. Чернець-художник Цзюе-інь стверджував: «Коли я в радості — малюю орхідеї, коли я сумую — малюю бамбук (як спомин про стійкість і терпіння)» (Завадская, 1975). Бо кожна з означених рослин почала наділятися прихованим, символічним значенням. Орхідею почали вважати символом чистоти та шляхетності, бамбук як символ і спомин про стійкість і терпіння.

Особливої популярності набули квіти дикої сливи мейхуа. Слива з кислими та неїстівними плодами, що мала жовті, білі або червоні квіти, зацвітала першою по відході зими і мимоволі стала ще і символом весни, символом відродження природи після зими. Цвітіння дикої сливи мейхуа збирало цілі поселення на неофіційні урочистості з приводу весни. Дика слива мейхуа з червоними квітами — популярний персонаж багатьох картин китайських майстрів впродовж декількох століть.

Мистецькі поради:

- Для виконання ширми оберіть один із варіантів мотиву «Птахи й квіти», характерного для східного живопису.
- Обговоріть у групі сюжет для композиції ширми відповідно до тематики.
- Пам'ятайте: малюнок-сувій кожного з вас — це фрагмент єдиної цілісної композиції майбутньої ширми.
- Доберіть кольори, щоб надати композиції теплого ніжного колориту, сповненого ароматами східних квітів.

5. Самостійна художньо-творча діяльність учнів

Робота в парах. Використовуючи рослинні мотиви та образи фантастичних декоративних птахів, створіть ескіз ширми для китайської опери використовуючи кольорові олівці.

6. Підбиття підсумків уроку. (3 хв.)

Аналіз і оцінка результатів художньо-творчої діяльності.

Експрес-перегляд дитячих робіт.

Бліц-опитування:

1. Яку роль відіграють спів і танці в індійських кінофільмах?
2. Виконайте пластичні етюди-імпровазації за мотивами індійських танців із кінофільмів.
3. Яким чином китайські артисти по-новому трактують синтез мистецтв у балеті?
4. Назвіть особливості японської мультиплікації.

3.2. Розробка уроку художньої культури 10 клас

Тема. Розвиток драматургії і театру 70-90 р.р. 19ст. Створення професійного театру. Трупа корифеїв та їх діяльність театру. Трупа корифеїв та їх діяльність.

Мета: *формування ключових компетентностей:* спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами вміння переконливо формулювати власні думки (усно чи письмово) та враховувати всі наявні точки зору

міжпредметна естетична компетентність: виявлення інтересу до художньої культури, духовних і моральних цінностей українського народу

предметних компетентностей: формувати уявлення про принципи формування театральної культури; поглибити знання про жанр драматургії, про основні періоди розвитку драматургії; ознайомити учнів із творчістю класиків української драматургії; виховувати мистецький смак, повагу до культурних надбань народу, духовних святинь.

Тип уроку: бінарний (художня культура та українська література).

Обладнання: портрети драматургів, літературознавчий словник, тести, слайд-шоу, афіші до вистав «Наталка Полтавка» І.Котляревського та «За двома зайцями» М.Старицького, літературна газета.

Хід уроку

*Театр повчає так,
як цього не зробити товстій книзі.
Вольтер*

1. Організаційний момент

2. Мотивація навчальної діяльності

Вступне слово вчителя художньої культури.

- Сьогодні у нас з вам незвичайний урок – української літератури і художньої культури. Ці два шкільні предмета мають багато спільних тем. Однією з них і є драматургія і театр. Драматургія і театр другої половини ХІХст. дуже багата на події та імена. Щоб охопити весь матеріал, ви отримали на попередньому уроці домашні завдання. Протягом уроку кожна з груп презентуватиме свою виконану роботу. Крім того, у вас на парті є план уроку і зведена таблиця, до якої ви коротко записуватимете головне.

3. Повідомлення теми та мети уроку

4. Актуалізація опорних знань учнів

Показ інсценівки фрагменту п'єси І.Котляревського «Наталка Полтавка».

Н. Петре, Петре! Де ти тепер? Може де скитаєшся в нужді та горі і проклинаєш свою долю; проклинаєш Наталку, що утеряв пристанище; а може,

забув, що я живу на світі. Вернися до мого серця! Нехай глянуть очі мої на тебе іще раз і навіки закриються...

В. Благоденственного і мирного перебування!

Н. (кланяясь) Здорові були, добродію, пане Возний!

В. Добродію! Добродію! Я хотів би, щоб ти звала мене – тее-то як його – вишеупом'янутим ім'ярек.

Н. Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум.

В. Не о сем, галочко, - тее-то як його – хлопочу я, но желяю із медових уст твоїх слишати умилительное названіє, сообразное моему чувству. Єй-ей, люблю тебе до безконечності.

Н. Бог з вами, добродію! Що ви говорите! Я річі вашей в толк не возьму.

В. Лукавиш – тее-то як його – моя галочко! І добре все розумієш. Ну, коли так, я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Н. Гріх вам над бідною сиротою глумитися; чи ж я вам рівня? Ви пан, а я сирота; ви багатий, а я бідна.

В. Оная любов все – тее то як його – ровняєть. Рци одне слово: «Люблю вас, пане Возний!» - і аз, вишеупом'янутий, виконаю присягу о вірном і вічном союзі з тобою.

Н. У вас єсть пославіца: «Знайся кінь з конем, а віл з волом»; шукайте собі, добродію, в городі панночки.

В. Бачив я многих – і ліпообразних, і багатих, но серце мое не імієть – тее-то як його – к ним поползновенія.

Н. Воля ваша, добродію, а ви так з-письменна говорите, що я того і не розумію; та і не вірю, щоб так швидко і дуже злюбитись можна.

В. Не віриш? Так знай же, що я тебе давно уже – тее-то як його – полюбив, як тільки ви перейшли жити в наше село. Скажи, говори, отвічай, могу лі бить – тее-то як його – мужем пристойним і угодним душі твоєй!

Н. Перестаньте жартувати надо мною, безпомощною сиротою. Моє все багатство єсть мое добре ім'я; через вас люди начнуть шептати про мене, а для дівки, коли об ній люди шепчуть...

2). *Запитання на клас (Опитування проводить учитель української літератури).*

- Ваше враження від побаченої сцени?
- Хто автор п'єси?

Проблемне запитання.

- Як ви думаєте, чому ми обрали для перегляду саме п'єсу

І.Котляревського «Наталка Полтавка»? (З появою «Наталки Полтавки»

І.Котляревського почалася нова сторінка в розвитку аматорського театрального руху).

Слово вчителя української літератури.

- Отже в основі театральної вистави лежить текст. Процес роботи над спектаклем полягає у перенесенні драматургічного тексту на сцену. Це свого роду «переклад» з однієї мови на іншу. В результаті літературне слово стає

словом сценічним. Збираючись поставити спектакль, його творці спочатку вибирають п'єсу, неодмінно звертаються до драматургії.

Слово вчителя художньої культури.

- Тож, ми вже багато знаємо про театр. Давайте пригадаємо матеріал 9-го класу, провівши клоуз-тести.

- **Клоуз-тести**

- Театральне мистецтво в Україні брало початок з ...

- Примітивний театр в Київській Русі започаткували...

- Вертеп – це...

- Перші українські драми називалися шкільними, тому що...

- Інтермедії або інтерлюдії – це...

- Шкільна драма, інтермедії заклали основу для...

2). *Слово вчителя української літератури*

- Так як мова на сьогоднішньому уроці піде про драматургію і театр, то давайте пригадаємо деякі поняття з теорії літератури, тому що драматичний твір, як відомо, має свої особливості. У вас на парті є літературознавчий словник, укладений творчою групою літературознавців. (З'ясувати, хто такий драматург, що таке драма, драматургія, особливості драматичних творів).

Робота з літературознавчим словником

5. Вивчення нового матеріалу

Слово вчителя української літератури

- Історичний шлях, пройдений українським театром протягом XIX століття, багатий на великі імена та події. Про кріпацький театр першої половини XIX століття ми говорили, вивчаючи творчість І. П. Котляревського. Після Котляревського цю театральну традицію продовжили Г. Квітка-Основ'яненко, Т. Шевченко, С. Гулак-Артемівський.

Драматургія другої половини XIX століття має своїх видатних театральних діячів: М.Старицького, І.Карпенка-Карого, М.Кропивницького.

1881 рік – рік утворення першої української професійної трупи, яка ставила своїм завданням створення на сцені реалістичних образів. Типовою рисою театральних вистав цієї доби також був побутовий реалізм, але більш поглиблений.

У 80-90-х роках українська драматургія збагатилася майже тридцятьма визначними п'єсами різних жанрів, що їх створили М.Старицький, М.Кропивницький, І.Карпенко-Карий, Панас Мирний, І.Франко, Б.Грінченко. Більш детально про творчість драматургів нам розкажуть літературознавці.

2). *Презентація групи літературознавців з показом слайд-шоу та літературної газети.*

«Значення драматургії для розвитку театру».

- *Творчість Марка Кропивницького – засновника українського професійного театру.*

- *Багатогранність таланту Михайла Старицького.*

• *Творчість І.Карпенка-Карого – найвище досягнення української драматургії.*

3). *Вірш М. Рильського «Три брати».*

Колись, на славу Україні,
Зродила мати трьох синів.
Дала крилята їм орлині,
Дала їм очі соколині
І душі, повні мрій і снів...
Садовський славний! Ти між ними
Отой орел, і в слові сім
Чи пізнаєш себе з братами,
Широкоплечими орлами,
Що штуки мир скорився їм?..
І ось брати твої з тобою:
Карпенко старший чарівник,
Що так звабляє всіх нас грою,
Що надихає й вас порою
І що відкрив нам свій тайник...
А слава сцени – Саксаганський!..
Кого він з нас не чарував...
Живіть на славу Україні,
Чаруйте скрізь її синів,
І славні будете в родині,
І як тепер при сій хвилині,
Скрізь привітають трьох братів!..

Слово вчителя художньої культури. - Тож продовжимо розмову про театр – цей дивний світ, у якому існує своя особлива мова. Осягаючи її, ми пізнаємо мистецтво людей, які створюють виставу: драматурга, що пише п'єсу і готує сценарій, композитора, який створює музику, режисера, художника, артистів і багатьох інших. Як тільки ми зрозуміємо цю мову, навчимося дивитися та бачити, слухати й чути, та багатьом іншим речам, – це буде означати, що ми стали театральними глядачами. А це ж так важливо! Адже театр оживає тоді, коли у нього глядачі розумні, чутливі, виховані, одним словом, талановиті. Бути глядачем також мистецтво: глядач – перший помічник акторів.

Не дивно, що епіграфом до нашого уроку стануть слова Вольтера: **«Театр повчає так, як цього не зробити товстій книзі».**

Поява на початку 80-х років театру корифеїв – унікального явища в національному мистецтві – сколихнула не лише театральне життя, а породила драматургію, яка стала класикою українського письменства. До вашої уваги творчий звіт групи мистецтвознавців (звернутися до словника).

4. *Робота з літературознавчим словником.*

Завдання: з'ясувати значення термінів: корифей, аматорський, трупа, плеяда.

Презентація групи мистецтвознавців з показом слайд-шоу та афіш до театральних вистав.

6. Закріплення вивченого матеріалу

Тести для взаємоперевірки

1. До корифеїв українського театру належать усі названі митці, крім:

- А) Марії Заньковецької;
- Б) Івана Карпенка-Карого;
- В) Михайла Старицького;
- Г) Тараса Шевченка.

2. Засновником театру корифеїв був:

- А) М. Старицький;
- Б) М. Кропивницький;
- В) П. Саксаганський;
- Г) І. Карпенко-Карий.

3. Єдність місця, часу і дії – це ознаки:

- А) ліричного твору;
- Б) епічного твору;
- В) ліро-епічного твору;
- Г) драматичного.

4. П'єси «Сто тисяч», «Хазяїн», «Мартин Боруля», «Сава Чалий» написав:

- А) І. Карпенко-Карий;
- Б) Марко Кропивницький;
- В) Михайло Старицький;
- Г) Панас Мирний.

5. Свою першу роль Марія Заньковецька зіграла в п'єсі:

- А) «Лимерівна» П. Мирного;
- Б) «Глитай або ж Павук» М. Кропивницького;
- В) «Наталка Полтавка» І. Котляревського;
- Г) «Не судилось» М. Старицького.

6. У якому році театральна трупа корифеїв розпалася на дві автономні трупи:

- А) у 1880 році;
- Б) у 1884 році;
- В) у 1883 році;
- Г) у 1885 році.

7. «Хазяїн», «Сто тисяч» за жанром – це:

- А) комедія;
- Б) мелодрама;
- В) трагедія;
- Г) водевіль.

8. До відомої родини Тобілевичів належать усі, крім:

- А) Миколи Садовського;
- Б) Марії Садовської-Барілотті;
- В) Панаса Саксаганського;
- Г) Марка Кропивницького.

9. Хто з українських драматургів вправно обробляв твори інших авторів, даючи їм нове життя:

- А) М. Старицький;
- Б) І. Карпенко-Карий;
- В) І. Франко;
- Г) М. Кропивницький.

10. Драматичний твір, в основу якого покладено гострий конфлікт, напружену боротьбу та складні переживання героїв, але розв'язка не має трагічного характеру називається:

- А) комедія;
- Б) трагедія;
- В) водевіль;
- Г) драма.

11. Слово «корифей» означає:

- А) найкращий;
- Б) перший, заспівувач;
- В) найактивніший;
- Г) домінуючий.

7. Підбиття підсумків уроку

Заключне слово вчителя української літератури.

- Отож маємо феноменальний випадок в історії світової культури, коли, жертвуючи задля розпочатої справи маєтками, нехтуючи кар'єрою, здоров'ям, а деколи й свободою, театральні діячі зводили храм мистецтва. Ті, кого називають корифеями українського театру, маючи дворянське походження і неабиякі інтелектуальні здібності, могли б у славі і розкоші працювати артистами Імператорського театру. Та ці талановиті люди обрали шлях служіння рідному народові. Всупереч обставинам, ніхто з них не зрадив своїх ідеалів, незважаючи на злидні, переслідування й життєві випробування. «Ради України, нам дорогої, ради скривдженого народу, не маючого навіть і порозуміння об нашій праці,- ми зробимо, що в наших силах!» (І. Карпенко-Карий).

Оцінювання учнів.

8. Домашнє завдання

1). Скласти систему запитань до теми «Драматургія».

2). Доведіть або спростуйте істинність однієї з тез:

«Сучасна драма, як і взагалі театр стоїть на роздоріжжі, переживаючи переломну добу» (Микола Вороний).

«Життя – не трагедія і не комедія. У ньому поєднуються і комічне, і трагічне одночасно. Руки долі міцно тримають нас за мотузки...і смикають то в один, то в інший бік» (О'Генрі).

«У діалозі з життям важливим є не його запитання, а наша відповідь»
(Марина Цвєтаєва).

3). Прочитати п'єсу І.Карпенка-Карого «Мартин Боруля».

Тести для взаємоперевірки.

1. До корифеїв українського театру належать усі названі митці, крім:

- А) Марії Заньковецької;
- Б) Івана Карпенка-Карого;
- В) Михайла Старицького;
- Г) Тараса Шевченка.

2. Засновником театру корифеїв був:

- А) М. Старицький;
- Б) М. Кропивницький;
- В) П. Саксаганський;
- Г) І. Карпенко-Карий.

3. Єдність місця, часу і дії – це ознаки:

- А) ліричного твору;
- Б) епічного твору;
- В) ліро-епічного твору;
- Г) драматичного.

4. П'єси «Сто тисяч», «Хазяїн», «Мартин Боруля», «Сава Чалий» написав:

- А) І. Карпенко-Карий;
- Б) Марко Кропивницький;
- В) Михайло Старицький;
- Г) Панас Мирний.

5. Свою першу роль Марія Заньковецька зіграла в п'єсі:

- А) «Лимерівна» П. Мирного;
- Б) «Глитай або ж Павук» М. Кропивницького;
- В) «Наталка Полтавка» І. Котляревського;
- Г) «Не судилось» М. Старицького.

6. У якому році театральна трупа корифеїв розпалася на дві автономні трупи:

- А) у 1880 році;
- Б) у 1884 році;
- В) у 1883 році;
- Г) у 1885 році.

7. «Хазяїн», «Сто тисяч» за жанром – це:

- А) комедія;
- Б) мелодрама;
- В) трагедія;
- Г) водевіль.

8. До відомої родини Тобілевичів належать усі, крім:

- А) Миколи Садовського;
- Б) Марії Садовської-Барілотті;

В) Панаса Саксаганського;

Г) Марка Кропивницького.

9. Хто з українських драматургів вправно обробляв твори інших авторів, даючи їм нове життя:

А) М. Старицький;

Б) І.Карпенко-Карий;

В) І.Франко;

Г) М. Кропивницький.

10. Драматичний твір, в основу якого покладено гострий конфлікт, напружену боротьбу та складні переживання героїв, але розв'язка не має трагічного характеру називається:

А) комедія;

Б) трагедія;

В) водевіль;

Г) драма.

11. Слово «корифей» означає:

А) найкращий;

Б) перший, заспівувач;

В) найактивніший;

Г) домінуючий.

Тема: «ЖІНКИ У ДРАМІ КОХАННЯ ШЕВЧЕНКА».

*(Історія мрій, надій, розчарувань поета у віршах,
щоденникових записах, спогадах)*

Розробка виховного заходу для учнів середньої та старшої школи

Аудиторія : учні 10-11 класів та вчителі, батьки.

Мета: - розкрити роль жінки у драмі кохання Т. Г. Шевченка;

- познайомити учнів з маловідомими фактами життя та творчості видатного письменника, поета та художника;
- викликати інтерес та необхідність спілкування з мистецтвом.

Дійові особи:

Ведучі(2), читці, Ганна Закревська, Варвара Репніна. Агата Ускова, Катерина Піунова.

На сцені стіл. На ньому ваза з квітами, кілька томів Шевченка, люстерко, недбало розкидані жіночі прикраси, папір, ручка.

Мало кому в коханні так не щастило, як Тарасу Шевченку. Маючи унікальні таланти, гострий розум, товариську вдачу, привабливу зовнішність, він, здавалось би, був приречений на успіх у жінок, Натура творча і вразлива, Кобзар часто закохувався. І в нього закохувалися. Та особисте життя у великого українця так і не склалося. Не судилося Тарасові Шевченку продовжити свій родовід у наступних поколіннях.

Ведуча. Шевченко був звичайною людиною, але водночас талановитою особистістю. У митців є один з ключів до розкриття таємниці їхньої творчості, її тематики, головних сюжетів і життєвих ідеалів.

Ведучий. Ці міркування особливо правомірні стосовно Тараса Шевченка, який кохав палко і не задля натхнення, а шукаючи в коханні жіночий ідеал, суголосний з народним ідеалом жінки, коханої, дружини, прагнучи виходу із самотності, особистої і суспільної. Кохання Шевченка і його любовна лірика допоможе глибше розкрити нам сутність Поета.

Ведуча. Першим сильним почуттям Тараса було його дитяче кохання до сусідської дівчини Оксани Коваленко. Юна Беатріче його поезії була занапащена москалями і стала покриткою.

Читець.

Ми вкупочці колись росли,
Маленькими собі любились,
А матері на нас дивились
Та говорили, що колись
Одружимо їх. Не вгадали.

Старі зарані повмирали.
А ми малими розійшлись
Та вже й не сходились ніколи.
Мене по волі і неволі
Носило всюди. Принесло
На старість ледве і додому.

Веселеє колись село
Чомусь тепер мені, старому,
Здавалось темним і німим,
Таким, як я тепер, старим.
«...Чи жива
Ота Оксаночка?» — питаю
У брата тихо я. «Яка?»
«Ота маленька, кучерява,
Що з нами гралася колись.
Чого ж ти, брате, зажуривсь?»
«Я не журюсь. Помандрувала
Ота Оксаночка в поход
За москалями та й пропала,
Вернулась, правда, через год
Та що з того. З байстрям вернулась».

Острижена. Було, вночі
Сидить під тинном, мов зозуля.
Та кукує, або кричить,
Або тихесенько співає
Та ніби коси розплітає.
А потім знов кудись пішла,
Ніхто не знає, де поділась,
Занапастилась, одурила.
А що за дівчина була.
Так, так що краля! І не вбога.
Та талану Господь не дав...»
А може, й дав,
та хтось украв,
І одурив святого Бога.

Ведучий. Історія знеславлення Оксани, скупі братові слова про поведінку занапащеної дівчини лягли згодом в основу «Капітанші», «Наймички», «Слепой», «Катерини», пройшли через поеми й повісті Шевченка. І ми побачимо, як пізніше цей тип фатально буде подобатися Шевченкові в жінках, змушуючи його шукати в них ту, «справжню» подругу, дружину, порадицю, якою в дитинстві ввижалася йому Оксана.

Читець.

Вітер в гаї нагинає
Лозу і тополю,
Лама дуба, котить полем
Перекотиполе.
Так і доля: того лама,
Того нагинає;
Мене котить, а де спинить,
І сама не знає
У якому краю мене заховають,
Де я прихилюся, навіки засну.
Коли нема щастя, нема талану,
Нема кого й кинуть, ніхто не
згадає,
Не скаже хоть на сміх: «Нехай
спочиває;
Тільки його й долі, що рано
заснув».

Чи правда, Оксано? Чужа чорнобрива!
І ти не згадаєш того сироту.
Що в сірій свитині, бувало, щасливий,
Як побачить диво — твою красоту.
Кого ти без мови, без слова навчила
Очима, душею, серцем розмовлять.
З ким ти усміхалась, плакала,
журилась,
Кому ти любила *Петруся* співать.
І ти не згадаєш. Оксано! Оксано!
А я й досі плачу, і досі журюсь,
Виливаю сльози на мою Мар'яну,
На тебе дивлюся, за тебе молюсь.
Згадай же, Оксано, чужа чорноброва,
І сестру Мар'яну рястом уквітчай,
Часом на *Петруся* усміхнись, щаслива,
І, хоч так як жарти, колишне згадай.

Ведуча. Схожою на Оксану (старша, лагідна, опікувалася сиротою) була польська швачка Гусиковська, теж «чорнобрива» — друге юнацьке кохання

Шевченка, овіяне чарівністю чужого великого міста Вільно, чужого народу й чужої мови. Вона навчила дворового козачка пана Енгельгарда польської мови, по-сестринськи жаліла його, перша дала йому гостро відчуті різницю між вільним і кріпаком, між долями хоч і бідної, але вільної людини і раба.

Ведучий. Студентом Академії мистецтв у Петербурзі Шевченко переживає третє своє захоплення натурницею, яку він вивів під ім'ям Паші в повісті «Художник». П'ятнадцятирічною входить в його академічну мансарду ця дівчина, а тридцятирічною знову відвідує ту саму майстерню тепер уже немолодого хворого Шевченка в 1859 році.

Ведуча. 1839 року студент Шевченко малює портрет молодої натурниці з розпущеним волоссям, напівдитячим ротом і великими очима. На цій акварелі художник вперше і востаннє підписався не *Шевченко*, а *Чевченко*. Мабуть, натурниця не могла вимовити його слов'янського імені чисто, — замість «Шевч» говорила «Чевч», і, підсміюючись, на догоду їй, поет підписав своє ім'я на портреті так, як вона вимовляла.

Через багато років, повернувшись із заслання, він зустрічає в крамниці свою давню знайому, бо в альбомі Шевченка вона, Амалія Клоберг, записує свою адресу, а пізніше в архіві С. В. Лазаревський знаходять рахунок цієї крамниці, виписаний рукою цієї ж Амалії Клоберг, — «Г-ну Чевченко»

Ведучий. Навчаючись в академії, вже прославленим автором «Кобзаря» і відомим портретистом, їде Шевченко в 1843 році в рідну Україну. І саме в ці роки — 1843—1847 — переживає він справжнє своє, єдине велике кохання... До цього він зовсім не думав про шлюб. А після, як реакція на його безнадійність, з'являється в поета те характерне для нього і вже незмінне упродовж усього життя бажання мати свою родину, свій дім, дружину, тихий і надійний захисток. Це бажання невдовзі переростає в гостру душевну потребу.

Виходить Ганна Закревська. Вішає на стіні свій портрет, намальований Шевченком.

Ганна Закревська. Перед моїм портретом зупиняються і довго стоять люди, навіть ті, які нічого не знають про історію кохання Шевченка, бо мої очі невідступно переслідують їх. На кожному іншому з портретів Шевченка, стилізованих за модою того часу, немає таких очей, нема такого трагічного, душевного життя очей, такого слізної-ніжного, промовистого погляду, як на моєму портреті. Мої очі тільки на перший погляд здаються чорними, але, якщо придивитися, ви побачите, як старанно Шевченко витримав у них справжній їхній колір, сяючу навколо великих зіниць глибоку синяву, тому що очі мої були синіми. Хоч синіх очей поет майже ніколи й ніде не оспівував, бо улюбленими очима його поем були очі карі. (*Бере зі столи томик Шевченка*).

Тепер останнє свідчення, найвиіршальніше — вірші Шевченка. Він не любив друкувати на віршах посьвят жінкам. До заслання це зробив, як виняток, для Оксани Коваленко, та й то залишив крапки в її прізвищі, для Варвари Миколаївни Репніної, присвятивши їй «Тризну», і для маленької дівчинки Мар'яни. Лише на засланні Шевченко стає відвертішим у віршах, пише про своє кохання, про те, що «снилось - говорилося...». Вірш «Якби зустрілися ми

знову», всупереч звичайній стриманості поета, адресований конкретній особі, схованій під двома літерами — Г. З. Отож, Ганні Закревській, тобто мені.

Читець.

Г. З.

Якби зустрілися ми знову
Чи ти злякалася б, чи ні?
Якеє тихеє ти слово
Тойді б промовила мені?
Ніякого. І не пізнала б.
А може б, потім нагадала,
Сказавши: «Снилося дурній».
А я зрадів би, моє диво!
Моя ти доле чорнобрива!

Якби побачив, нагадав
Веселеє та молодеє
Колишне лишенько лихеє.
Я зарідав би, зарідав!
І помоливсь, що не правдивим,
А сном лукавим розійшлоє,
Слізьми-водою розлилось
Колишнеє святеє диво!

Ведуча. Маєток князя Миколи Григоровича Репніна - Волконського, старшого брата декабриста С. Волконського, в минулому віце-короля Саксонії, генерал-губернатора, а нині дворянина-поміщика, який був у царській немилості і вважався опозиціонером, знаний в усій Полтавській губернії. Саме сюди, в Яготин, і привіз молодого Шевченка Капніст 2 липня 1843 року — він мав зробити дві копії портрета князя Миколи Григоровича Репніна роботи швейцарського художника Йосипа Горнунга. Поета приязно прийняли в князівській родині й відвели будинок-флігель, де він міг працювати. Сімейству Репніних талановитого художника й поета представив рідний брат Варвари Репніної Василь. Родина князя складалася зі старої княгині, онуки останнього гетьмана Лівобережної України Кирила Розумовського, сина Василя з дружиною і незаміжньою дочки Варвари.

Ведучий 35-річна незаміжня панна, освічена, розумна й красива, Варвара Миколаївна вразила 29-річного Шевченка якоюсь неземною тугою й віддаленістю від реального світу. Однак саме це й відлякувало поета від зближення з княжною. Аристократка й учорашній кріпак швидко знайшли спільну мову. Поезія, живопис, музика й душевні розмови захоплювали обох і поступово переростали в любовний роман. З боку Репніної це було палке кохання, а з боку поета... Важко точно сказати. Принаймні, вона була для нього кимось значно більшим, ніж просто знайома чи друг.

Входить Варвара Репніна, підходить до столу, сідає, пише, ще раз перепитує. Ведучий продовжує.

Молитви і притлумлені пристрасті, широкий світогляд, моральна вимогливість до себе й інших, прекрасна і добра душа, овіяна серпанком великої поезії,— такою була нова знайома Шевченка, яку він зустрів в Яготині і яка одразу ж палко покохала поета.

З листа княгині Репніної до Шарля Ейнара:

Репніна (читає). Шевченко здався мені простим і невибагливим. Він відразу став у нас своєю людиною... Раз увечері він пропонує прочитати нам

свою поему «Слепая». О коли б я могла передати вам усе, що я пережила під час цього читання! Моє обличчя було все мокре від сліз і це було щастям... Яка м'яка, чаруюча манера читати! Це була захоплююча музика...

Шевченко зайняв місце в моєму серці. «Вя вмієте розмовляти з ангелами,— сказала я,— розкажіть же нам, що вони говорять». Він вхопив листок паперу, що лежав на столі, й почав писати:

Душе с прекрасным назначеньем	Свои житейские оковы,
Должно любить, терпеть,	Священнодействовал я снова
страдать.	И слезы в звуки перелил.
И дар Господний, вдохновенье,	Ваш добрый ангел осенил
Должно слезами поливать,	Меня бессмертными крылами
Для вас понятно это слово!..	И тихоструйными речами
Для вас я радостно сложил	Мечты о рае пробудил.

Він передав мені листок, я перечитала; чиста й солодка радість наповнила моє серце, і коли б я піддалася почуттям, я кинулася б йому на шию. Але я сказала йому: «Дайте мені ваше чоло», — і поцілувала його чистим поцілунком, тому що це зроблено в присутності Тані і Глафіри.

Я розмовляла з ним ще кілька разів і щораз більше виявлявся мій потяг до нього; він відповідав мені деколи теплим почуттям, але пристрасним — ніколи.

Нарешті настав день і час його від'їзду. Я зі сльозами кинулася йому на шию, перехрестила чоло й він вибіг із кімнати. Капніст переконаний, що я кохаю його й що я втратила голову. Я ж дуже прив'язана до нього й не перечу, що коли б я бачила з його боку кохання, я, може, відповіла б йому пристрасно.
(*Виходить*)

Ведуча. Взимку 1854—1855 років йому знову зблиснуло кохання — і обірвалося. В Новопетровську фортецю, на зміну колишнього коменданта Маєвського, приїхав новий, Іраклій Усков, з дружиною і дітьми. Перше, що зіграло Шевченкові душу, були діти. Поет щиро полюбив їх. Про його незвичайне вміння спілкуватися з дітьми, палку любов і ніжність до них є десятки зворушливих свідчень. Взагалі характер Шевченка не можна зрозуміти повністю, не знаючи його любові до дітей і старих.

Читець.

На Великдень, на соломі
Проти сонця, діти
Грались собі крашанками
Та й стали хвалитись
Обновами. Тому к святам
З лиштвою пошили
Сорочечку. А тій стьожку,
Тій стрічку купили.
Кому шапочку смушеву,
Чобітки шкапові,
Кому свитку. Одна тільки

Сидить без обнови
Сиріточка, рученята
Сховавши в рукава.
— Мені мати купувала.
— Мені батько справив.
— А мені хрещена мати
Лиштву вишивала.
— А я в попа обідала.
— Сирітка сказала.

Читець.

І досі сниться: під горою,
Меж вербами та над водою,
Біленька хаточка. Сидить
Неначе й досі сивий дід
Коло хатиночки і бавить
Хорошее та кучеряве
Своє маленькеє внука.
І досі сниться: вийшла з хати
Веселая, сміючись, мати,
Цілує діда і дитя,
Аж тричі весело цілує,

Прийма на руки, і годує,
І спать несе. А дід сидить.
І усміхається, і стиха
Промовить нишком: «Де ж те лихо?
Печалі тії, вороги?»
І нищечком старий читає,
Перехрестившись, Отче наш.
Крізь верби сонечко сіяє
І тихо гасне. День погас,
І все почило. Сивий в хату
Й собі пішов опочивати.

Ведуча. Захоплення дітьми перейшло у схиляння перед матір'ю. Агата Ускова довго здавалася йому вищою досконалістю.

(Входить Агата Ускова).

Ускова. Обличчя доброзичливе, рухи повільні, голос приємний... Говорив гарно, плавно, особливо добре читав уголос. У товаристві тримався скромно. Карт не любив. Жіночого товариства не шукав.

Кожна команда в казармі мала свій город, де сіяла огірки і редьку. В саду для мене був поставлений літній будиночок, а трохи далі поставили шатро, в якому Шевченко міг працювати, там же була зроблена і землянка, в якій Шевченко ховав свої малюнки.

Шевченко був у нас, як у рідній сім'ї, всі його дуже любили. Надя тоді була ще в пелюшках. Бувало, візьме її на руки, сміється до неї ясною посмішкою. А Наталі біля нього всім серцем. Співала йому. Вона була улюбленицею Шевченка. Він вчив її українських пісень.

Вечері, поклавши дітей спати, ми з ним виходили в сад... Тарас Григорович любив природу, пісні. А коли він де-небудь чув українські пісні, то плакав.

А як він любив квіти! Прості польові ромашки, маки, дзвіночки... *(Виходить).*

Ведуча. Але хтось пустив брудну плітку, Хтось комусь щось сказав. Дійшло до комендантші. І комендантша замість прогулянок стала сидіти вдома і невтомно грати з гостями у преферанс. Повітряний замок, побудований поетом, розвалився. Чарівність, що йому примріялась, незвичайність цієї жінки, щастя від зустрічей з нею — усе відразу зникло. Тверезий розум Тараса Шевченка, на хвилину одурений, побачив Ускову такою, якою вона була насправді,— звичайна манірна провінційна дама з міщанськими інтересами.

Агафія в «Матросе, или Прогулке с удовольствием и не без морали» і Агафія Ємельянівна з «Художнике» - це вона, Агата Ускова.

Ведучий. Звільнення із заслання знову пробуджує в Шевченка прагнення мати сім'ю. Він постарів, хворий, змучений цингою, лисий. Вигляд аж ніяк не парубоцький: кожух, чоботи, сорочка. А проте, застрявши по дорозі до Петербурга в Нижньому Новгороді на п'ять місяців, він закохується в молоденьку актрису Катерину Піунову і освідчується їй, незважаючи на двадцять вісім років різниці між ними.

(Входить Піунова)

Піунова. Це було в 1857 році. В одному із спектаклів, в якому я грала, в антракті наш антрепренер прийшов з якимось незнайомим. Цей незнайомец був великим українським поетом Тарасом Григоровичем Шевченком. Я, як і інші актори, була представлена йому. Він усміхнувся і сказав - : «А вами я завжди милуюсь, коли бачу вас на сцені». Під гримом я почервоніла до вух. Ми всі знали, що Тарас Григорович живе в Новгороді, знали про його повернення із заслання, але познайомитись і поговорити з ним ніхто з нас і не мріяв. Прийшовши додому, я довго думала про нього.

Тарас Григорович познайомився з моїми батьками, почав приходити до нас.

Незабаром до Нижнього Новгорода приїхав знаменитий актор Михайло Семенович Щепкін. Тарас Григорович і Михайло Семенович вчили мене українській мові. А скільки страху я натерпілась, коли Щепкін призначив мені роль Тетяни у п'єсі «Москаль-чарівник». Спектакль пройшов успішно. Я була щаслива, я відчувала, як у глибокій великій натурі Шевченка зароджується щось таке, що примушувало мене з кожною наступною зустріччю не вважати його чужим.

Тарас Григорович особливо любив моїх молодших сестер і братів. Вони його, бувало, обліплять і забавляються. Не вимовляючи «Тарас Григорович», називали його «Чеберик».

Одного разу Тарас Григорович заявив, що йому потрібно сказати щось важливе. Він попросив покликати моїх батьків, і коли всі зібрались, сказав: «Слухайте, батьку і матко. І ти, Катрусю, слухай, Ви давно мене знаєте, бачите: ось я який є — такий і буду. У вас є товар, а я купець — віддайте за мене Катрусю».

Я вся горіла, думки мої плутались. Як впіймане звірятко, я дивилась то на Тараса Григоровича, то на своїх батьків і не знала, що мені робити. Мені

хотілося кинутись до нього, обняти його дорогу, геніальну голову, але... грізні очі моєї матері показували мені на двері, і я кинулася з кімнати. (*Виходить*).

Ведуча. У мріях Шевченко бачив уже дівчину великою акторкою, Написав театральну рецензію про бенефіс Піунової, у якій було кілька слухних порад. Але молоденька кокетка образилася.

30 січня 1858 р. Шевченко їй освідчився і зробив формальну пропозицію батькам. Але зі згодою дівчина зволікала. Чекала позитивної відповіді з Харкова.

Шевченку не відмовили прямо. Але його більше не запрошували в дім, і сама дівчина уникала його. Поведінка Піунової та її батьків така нетактовна, що навіть довірливий і закоханий Шевченко починає прозрівати. «Случайно встретил я Пиунову: у меня не хватило духу поклониться ей,— записує він у «Щоденнику». — А давно ли я видел в ней будущую жену свою, ангела-хранителя своего, за которого готов был положить душу свою?»

Ведучий. Коли ж контракт був підписаний і посередництво поета стало непотрібним, Шевченкові повідомили, що в Каті є наречений – аптекар Фус. «Погань пані Піунова! Від голови до п'ят погань!» – такою була реакція обуреного митця.

Шевченко виїжджає до Петербурга.

Читець.

Якби з ким сісти хліба з'їсти,
Промовить слово, то воно б,
Хоч і як-небудь на сім світі,
А все б таки якось жилось.
Та ба! Нема з ким. Світ широкий,
Людей чимало на землі...
А доведеться самотнім
В холодній хаті кривобокій
Або під тинном простягтись.
Чи Ні. Треба одружитись,
Хоча б на чортовій сестрі!
Бо доведеться одуріть
В самотині. Пшениця, жито
На добрім сяялись лану,
А люде, так собі пожнуть
І скажуть: «Десь його убито,
Сердешного, на чужині...»
О горе, горенько мені!

Ведуча. В останні роки Шевченка охопила туга за родинним теплом, жіночою ласкою й опікою. «Оженіть, будьте ласкаві, - писав він своїм друзям в Україну. – А то так і пропаду бурлакою на чужині». Поет мріяв про влаштування власного гнізда над Дніпром та господиню — друга у хаті, близьку й віддану дружину.

Ведучий. Несподівано для всіх Шевченко захотів одружитися із Харитою Довгополенко, гарненькою дівчиною-кріпачкою, що була служницею у троюрідного брата Варфоломія.

Від вересня 1859 р. до кінця червня 1860 р. поет довідувався у листах, чи вона піде за нього, просив її намовляти. Брат відмовчувався, а згодом відповів, що Харита стала грубіянкою, без спросу шляється, завела романи з писарем. Таким чином поета хотіли переконати в необачності такого шлюбу. «Шкода, а мені луччої жінки і не треба», — сумовито погодився поет.

Ведуча. З Тарновською Надією Шевченко познайомився 1843 р. в с. Качанівка, дарував їй вірші й малюнки. Надія — сестра поміщика Тарновського В.В., українського громадського діяча. Шевченко називав Тарновську кумою, бо 1845 р. в с. Потік на Київщині разом з нею хрестив дитину в дяка. Надія подобалася поетові, але вона ніяких надій не подавала. Шевченко подарував їй «Кобзаря» з написом: «Моїй любій єдиній кумасі Надежді Василівні Тарновській — кум Т. Шевченко».

Ведучий. Сум і відчай минають, з'являється нова надія одружитися зі своєю, з кріпачкою. Він зустрічає в домі поміщиць Карташевських дівчину-кріпачку Ликеру Полусмакову — і знову довірливо закохується.

Читець.

Моя ти любо! Мій ти друже!
Не ймуть нам віри без хреста,
Не ймуть нам віри без попа,
Раби, невольники недужі!
Заснули, мов свиня в калюжі,
В своїй неволі! Мій ти друже,
Моя ти любо! Не хрестись,
І не кленись, і не молись
Нікому в світі! Збрешуть люде,
І візантійський Саваоф
Одурить! Не одурить Бог,
Карать і миловать не буде:
Ми не раби його.....ми люде!
Моя ти любо! Усміхнись,
І вольную святую душу,
І руку вольную, мій друже,
Подай мені. То перейти
І він допоможе нам калюжу,
Поможе й лихо донести,
І поховать лихе дебеле
В хатині тихій і веселій.

Ведуча. Ледарство, неохайність, корисливість Ликери Тарас Григорович приймає спочатку за селянську простоту, життєву мудрість і кмітливість. Починається останній самообман у житті Шевченка.

Тургенєв, який бачив Ликеру у Карташевських, так описує дівчину: «Істота молода, свіжа, трохи груба, не дуже красива, з чудовим білявим волоссям і тією чи то гордовитою, чи то спокійною поставою...»

Ця постава і обдурила поета. Насправді ж Ликера була ласа до парубків, побоювалася вийти заміж за «старого і лисого», хотіла переконатися, чи багатий він. скільки заробляє, і «досадити панночкам Карташевським».

Читець.

Поставлю хату і кімнату,
Садок - райочок насаджу.
Посиджу і походжу
В своїй маленькій благодаті.
Та в одині - самотині
В садочку буду спочивати,
Присняться діточки мені.
Веселая присниться мати,
Давнє-колишній та ясний
Присниться сон мені!., і ти!..
Ні, я не буду спочивати.
Бо й ти приснишся. І в малий
Райочок мій спідтиха-тиха
Підкрадешся, наробиш лиха...
Запалиш рай мій самотний...

Ведучий. Розрив стосунків з Ликерою загострив хворобу Шевченка. Біль у грудях, на який все частіше жалівся поет, поєднався з душевним болем. Реальною була мрія Шевченка визволити Ликеру від кріпосного рабства, проте нездійсненною — зробити вільною її рабську душу.

Ведуча. Шевченко пережив своє останнє сватання так само бурхливо, як і роман з Усковою. Не пощастило йому одружитися, сльозами-водою розлилося «святеє диво»... Ликера Полусмакова пізніше вийшла заміж за перукаря Яковлева, прогнала чоловіка, тримала якийсь час сама його заклад, а на старість оселилася в Каневі, часто ходила на могилу Шевченка і померла 1917 року.

Читець.

Минули літа молодії,
Холодним вітром од надії
Уже повіяло. Зима!
Сиди один в холодній хаті,
Нема з ким тихо розмовляти,
Ані порадитись. Нема,
Анікогісінько нема!
Сиди ж один, поки надія
Одурить дурня, осміє..
Морозом очі окує,
А думи гордії розвіє,

Як ту сніжину по степу!
Сиди ж один собі в кутку.
Не жди весни — святої долі!
Вона не зійде вже ніколи
Садочок твій позеленить,
Твою надію оновить!
І думу вольную на волю
Не прийде випустить...
Сиди і нічогісінько не жди!

Ведучий. У тому, кого і як кохав творець,— один із ключів до його творчості, до пізнання його соціальних, політичних, життєвих ідеалів. Дуже рано пішов Шевченко із життя. А уподобане ним місце на березі Дніпра назавжди залишиться пристанищем його душі.

І дивитися на цей світ він завжди буде закоханими очима.

Для підготовки сценарію використані поезії Шевченка, уривки із спогадів близьких, знайомих поета, наукових праць та художніх творів:

1. Біографія Т. Г. Шевченка за спогадами сучасників. — К., 1958.
2. Спогади про Тараса Шевченка. — К., 1982.
3. Возняк М. Шевченко і княгиня Рєпніна.— Львів, 1925.
4. Шагінян М. С. Тарас Шевченко. — К., 1970.
5. Шмидтгоф Н. М. «Рассказы Е.Пиуновой-Шмидтгоф о Т. Г. Шевченко» (<http://litopys.org.ua/shevchenko/vosp59.htm>)
6. Воспоминания о Тарасе Шевченко. — К.: Дніпро, 1988. — С. 322-329; 542-543.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк Л. Мистецька освіта – шлях до розвитку ключових компетентностей учнів /Л. Вовк, Н. Шатайло // Наша школа. – 2009. – № 4.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти.[Інтернет-ресурс].– Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/osvita/doshkilna-ta-zagalna-serednya/zagalna-serednya-osvita/149-diyalnist/osvita/doshkilna-ta-zagalna-serednya/zagalna-serednya-osvita/6091>.
3. Закон України " Про освіту" // Голос України. - 1996. - 25 квітня. - С. 3-5.
4. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. - 2002. - №2. – С. 3-22.
5. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Масол Л.// Інформаційний збірник МОН України. - 2004. - №10, травень. – 32 с.
6. Белень А.І. Перо письменника і пензель художника. – Черкаси:Вертикаль, 2007.- 256с., іл.
7. Ветров С.В., Полуніна Г.О. Відкритий урок. Образотворче мистецтво. Музика – К.: Плеяди, 2004. - 120с.
8. Ермолинская Е. Взаимодействие искусств как дидактическая основа художественно-творческого развития детей и юношества //Педагогика искусства. – № 1. – 2006.
9. Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва / метод. посіб. / За ред.. Н.Є.Миропольської, О.А.Комаровської. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 160с.
10. Занков Л.В. Обучение и развитие.- М.: Просвещение, 1975.
11. Кондратова Л.Г. Художня культура. 9 клас: Методичний посібник [Текст]. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 208 с.:табл., схеми. – (Серія «Моя методика»).
12. Кондратова Л.Г. Художня культура. 9 клас: Методичний посібник [Текст]. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 254 с.:табл., схеми. – (Серія «Моя методика»).
13. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко. - Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006.- 256с.
14. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва в основній школі: Методичний посібник для вчителів/ Людмила Масол – К.: Шк.світ, 2012. – 128с. – (Бібліотека «Шкільного світу»)
15. Междисциплинарный интегрированный подход к обучению и воспитанию: сб. науч. статей [под общей ред. Л.Г. Савенковой]. – М.: ИХО РАО, 2006.
16. Миропольська Н., Ничкало С. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 240с.
17. Новий тлумачний словник української мови : у трьох томах. – [вид. 2]. – К. : Аконіт, 2006. – Т. 1. – 793 с.

18. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
19. Просіна О.В. Технології інтегрованого викладання предметів «Мистецтво» та «Художня культура» в загальноосвітній школі. Навчально-методичний посібник. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2007. – 200с.
20. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін. – К., 1998. – 184 с.
21. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования. – М., 1994.
22. Ростовський О.Я. Взаємозв'язок різних видів мистецтва на уроках музики: Методичні рекомендації. – К.: Освіта, 1991. – 48с.
23. Соломаха С.О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури : посібник / Світлана Олександрівна Соломаха. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 158с.
24. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології: Навчально-методичний посібник. – Харків: Ранок, 2002. – 123 с.
25. Теорія і методика мистецької освіти.: Зб. наук. праць / Ред. О.П. Щолокова та ін. - К.: НПП, 2000. – 181 с.
26. Федун С.І., Чорний О.В. Художня культура. 9 клас: Книжка для вчителя. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 2016 с.